Доц. В.С. Гриновець

Львівський національний медичний університет імені
Данила Галицького

Львівська університетська стоматологічна школа під час II Світової війни

Упродовж 1939—1945 років в силу історичних обставин Львів перебував у межах активних військових дій II Світової війни. Всі сторони, які брали участь у війні, були зацікавлені у захопленні міста і створенні у ньому плацдарму для покращення своїх позицій на військовій арені. Львівський університет, що був відомий як один з найстаріших закладів вищої освіти з 1661 року у Східній Європі, мав позитивний високий рівень у світі і був об'єктом зацікавлення всіх сторін воєнного конфлікту. Кожна нова влада у Львові не ліквідовувала, а встановлювала свої правила роботи і навчання у Львівському університеті, і, зокрема, це стосувалося вищої медичної освіти, а також стоматології.

Метою роботи було дослідити на підставі архівних матеріалів, даних літератури, матеріалів Музею стоматології ЛНМУ імені Данила Галицького безперервність роботи одного з напрямків медицини клініки та кафедри стоматології упродовж 1939—1945 рр.

Перебуваючи перед війною у Польській державі, Львівський університет Яна Казимира був частиною державної освітньої структури Польщі. З 1939 року при встановленні у Львові радянської влади він став об'єктом іншої державної і політичної формації. В 1939 році медичний факультет був видокремлений з Львівського університету і реорганізований у Львівський державний медичний інститут (ЛДМІ). Деканом медичного факультету було призначено професора Максима Музику (рис. 1) [1, 7].

Принагідно слід зазначити, що за весь час існування медичного факультету Львівського університету М. Музика став першим деканом українського походження (його попередниками були професори німецького, польського походження або інших національностей). Невдовзі (в 1939 р.) М. Музику призначено керівником організації медичного факультету університету у ЛДМІ і тимчасового виконувача обов'язків директора новоствореного ЛДМІ, що

вплинуло на подальший розвиток Львівської університетської школи стоматології (рис. 2—4) [1, 6, 7]. З 1939 до 1941 року тривав період переформатування структур кафедр і клінік з європейського зразка на радянський науково-освітній зразок, формування кадрового складу ЛДМІ у залежності від лояльності

Рис. 1. Професор д-р Максим Музика

Рис. 2. Наказ про призначення декана медичного факультету Львівського університету

Рис. 3, 4. Доручення про надання повноважень М. Музиці на створення ЛДМІ. Постанова Раднаркому УРСР про виділення медичного факультету Львівського університету в ЛДМІ

до нової влади (нелояльних чекали суворі репресії) та національної приналежності (основна маса професорсько-викладацького складу становили особи польської національності, а розпочалося залучення до складу викладачів осіб української та російської національності, переважно з СРСР). Більшість професорів ЛДМІ залишилися на посадах, володіли українською мовою та іншими мовами, зокрема і керівник кафедри і клініки стоматології професор

Рис. 5. Склад кафедри стоматології довоєнного періоду і ЛДМІ 1940 р. (стоять зліва направо: д-ри Й. Петшицький, Т. Овінський, С. Чортковер; сидять зліва направо: д-р. Г. Горчинський, д-р. А. Бардаш-Друкерова, проф. А. Цешинський, доц. М. Янковський)

Рис. 6. Витяг з протоколу засідання конкурсної комісії про затвердження професора А. Цешинського завідувачем кафедри стоматології ЛДМІ (довідка голови комісії М. Музики)

Антоній Цешинський. З доступних документів відомо про підтвердження повноважень А. Цешинського Радою Професорів (Вченою радою) ЛДМІ (рис. 5, 6) [4, 6—8].

Кафедра і клініка стоматології ЛДМІ під керівництвом професора А.Цешинського залишилася працювати в той період у повному складі. Курс стоматології проводився для медичного факультету, а також спеціалізація стоматологів у межах навчального процесу. Доробок професора був належно оцінений владою, і в 1940 р. разом з іншими професорами делегація ЛДМІ відвідали Київ і Москву, про що була публікація А. Цешинського в вересні 1940 р. у Львівській газеті «Czerwony sztandar». На той час професор А. Цешинський продовжував працювати у міжнародних стоматологічних організаціях, зокрема FDI (за винятком польських громадських організацій, які, як і українські, були розпущені тодішньою владою) [4, 5].

У червні 1941 року у Львові міняється влада. Німецька влада не закриває ЛДМІ. Медичні заклади, зокрема і клініки та кафедри ЛДМІ, продовжують свою роботу з умовою, що викладання проводиться виключно німецькою мовою. Більшість професорів

Рис. 7. Студентський квиток Університету Яна Казимира у Львові, мед. факультет, (1939)

Рис. 8. Студентський квиток ЛДМІ (1940)

Рис. 9. Залікова книжка ЛДМІ (1942)

та викладачів, які пройшли навчання та стажування у Берліні, Мюнхені, Відні та інших німецькомовних університетах і школах, не мали з цим проблем. Це стосувалося і професора А. Цешинського — випускника німецького університету, керівника шпиталю у Відні під час I Світової війни, переважна більшість друкованих праць якого, а зокрема і відома монографія з рентгенстоматології були німецькою мовою. Та доля склалася інакше. В ніч з 3 на 4 липня 1941 року разом з іншими професорами та членами їх родин А. Цешинський був розстріляний спеціальним підрозділом гестапо на Вулецьких пагорбах у Львові. Трагічна доля працівників кафедри і клініки стоматології ЛДМІ спіткала також іще двох викладачів. Це Адела Бардаш-Друкер — спеціаліст з дитячої стоматології і Соломон Чортковер — відомий спеціаліст з антропології та стоматології (засновник львівської школи антропології), обоє трагічно загинули у Львівському гетто в 1941—1943 роках [9, 10]. Двоє викладачів кафедри і клініки стоматології ЛДМІ — Г. Горчинський та Т. Овінський — пішли у підпілля і про них згодом після війни стало відомо як про професорів Вроцлавського університету в Польщі [11].

Упродовж 1941—1945 років ЛДМІ був кілька разів реорганізований німецькою владою зі зміною

статусу навчального закладу. Протягом цього часу кафедру і клініку стоматології ЛДМІ очолював доцент Мечислав Янковський — випускник медичного факультету Львівського університету, учень і послідовник професора А. Цешинського, під керівництвом якого захистив дисертацію і працював на кафедрі стоматології Львівського університету. Так змінювалася посада Мечислава Янковського разом зі змінами назв навчального закладу — 1941-42 рр. ад'юнкт (доцент), керівник кафедри і клініки стоматології ЛДМІ, 1942-43 рр. доцент, керівник кафедри і клініки стоматології Державних медичних фахових курсів у м. Львові, 1943-44 рр. — доцент, керівник кафедри і клініки стоматології Державних медико-природничих фахових курсів у м. Львові. Доцент М. Янковський до II Світової війни керував відділенням ортопедичної стоматології (відомі опубліковані його праці з ортопедичної стоматології) [3, 5, 8].

У 1940 році був проведений набір на медичний та фармацевтичний факультети ЛДМІ, частина студентів пройшли курс навчання впродовж 1940—1945 рр. і отримали диплом державного зразка СРСР 1945 року. Зі збережених документів та копій документів (Музей стоматології ЛНМУ ім. Данила Галицького) студентські квитки, залікові книжки, дипломи пері-

Рис. 10. Диплом лікаря, виданий після закінчення ЛДМІ (1945)

Рис. 11. Група студентів ЛДМІ у перерві між заняттями анатомії (1942)

оду 1940—1945 рр. можна прослідкувати викладання предметів, кількість годин, послідовність викладання предметів та проходження практик, а також у яких викладачів отримано залік чи здано іспит. Зберігається копія диплому за 1945 рік відомої професорки стоматології Любомири Луцик, яка пройшла повний курс навчання в ЛДМІ з 1939 до 1945 року (рис. 7—11) [8].

Після відновлення радянської влади у Львові ЛДМІ продовжив роботу, кафедру стоматології реорганізовано в курс стоматології на базі існуючої клініки стоматології, а доцент М. Янковський у 1944—45 рр. був призначений керівником (рис. 12). Згодом у 1945 р. М. Янковський емігрував до Польщі, де, отримавши звання професора, впродовж багатьох років працював керівником створеної ним кафедри і клініки хірургічної

Рис. 12. Клініка стоматології з групою студентів ЛДМІ. Сидять зліва направо: лікарі, доц. М. Янковський, д-р. Й. Петшицький, клінічний ординатор Л. Луцик, д-р. О. Коваль, верхній ряд — студенти і лаборант Врона (1945)

стоматології медичного факультету університету у м. Забже. Клініку стоматології ЛДМІ очолював Олександр Коваль, випускник Варшавської академії стоматології, який з 1944 р. працював у клініці стоматології, а наукову роботу розпочав ще в професора А. Цешинського, продовживши в доцента М. Янковського [2].

У роботі вперше публікується низка матеріалів про створення ЛДМІ, факти, які в них містяться, мають безпосереднє відношення до організації та продовження існування університетської школи стоматології періоду 1939—1945 рр. На підставі дослідження виявлених матеріалів, даних вітчизняної та іноземної літератури та проведеного аналізу можна стверджувати, що впродовж 1939—1945 рр. існувала кафедра і клініка університетського рівня, у якій проводилися всі належні напрямки роботи. Заснована ще у 1828 р. кафедра одонтології у Львівському університеті в Австро-Угорській імперії, очолювана на той час професором Карлом Калігою як університетська стоматологічна школа, проіснувала до середини 40-х років XIX сторіччя і після перерви у 1894 р. була відновлена. Після цього безперервно існувала до сьогоднішнього дня, незважаючи на те, що Львів був в центрі двох світових воєн. Особливість полягає у тому, що під час II Світової війни 1939—1945 рр. Львівська університетська стоматологічна школа, незважаючи на значні втрати, продовжувала повноцінно функціонувати у Львівському державному медичному інституті, надаючи медичну допомогу населенню, продовжуючи навчальний процес і проводячи наукові дослідження, плекаючи молоді кадри, примножуючи здобутки вчителів і попередників.

Список використаної літератури

1. Даценко І. Максим Музика. Львів, НТШ, 2004. — 238с.
2. Готь І.М., Магльований А.В., Гриновець В.С. Професор Олександр Васильович Коваль — перший декан стоматологічного факультету у Львові. Львів, 2007. — 108 с.
3. Зубачик В.М., Магльований А.В., Гриновець В.С., Кухта С.Й. Біля витоків стоматологічного факультету у Львові: професор Любомира Луцик. Львів, Кварт, 2007. — 108 с., 65 іл.
4. Гриновець В.С., Магльований А.В., Ступницький Р.М. До 125-річчя народження професора Антонія Цешинського / Журнал АМН України. — 2008, т. 13, № 4. — С. 807-812.
5. Ступницький Р.М., Магльований А.В., Гриновець В.С., Кухта В.С. Стоматологічному факультетові у Львові — 50 років. Львів, 2008. — 287 с.
6. Фонди архіву ЛНУ ім. Івана Франка [фото].
7. Фонди Музею історії медицини Галичини [фото].
8. Фонди Музею стоматології ЛНМУ імені Данила Галицького [фото].
9. Л. Цвих, І. Двудіт, В. Гриновець Бардаш-Друкер Адела Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка в 2 т. Т.1:А-К. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. — С.182.
10. Р. Тарнавський, В.Гриновець Чортковер Соломон Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка в 2 т. Т.2: Л-Я. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. — С.657.
11. В. Гриновець Овінський Тадеуш Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка в 2 т. Т.2: Л-Я. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. — С.213.

Львовская университетская стоматологическая школа во время Второй мировой войны

Доц. В.С. Гриновец

Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого

В работе показано развитие Львовской университетской стоматологической школы во время II Мировой войны. Особенность заключается в том, что во время Второй мировой войны 1939—1945 гг. Львовская университетская стоматологическая школа, несмотря на значительные потери, продолжала полноценно функционировать во Львовском государственном медицинском институте.

Ключевые слова: Львовская университетская стоматологическая школа, Вторая мировая война 1939—1945, Львовский государственный медицинский институт

Lviv University Dental School during World War II

PHD V.S. Hrynovets

Lviv National Medical University named by Danylo Halytsky

The article demonstrates the development of Lviv University Dental School during World War II. The peculiarity is that during World War II 1939—1945 Lviv University School, despite significant losses, continued to function fully at the Lviv State Medical Institute.

Key Words: Lviv University Dental School, World War II 1939—1945, Lviv State Medical Institute.

Контактна інформація: Гриновець Володимир Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, вул.Пекарська 69, м.Львів, Україна, 79010, тел. +38-097-500-9029, e-mail: hrynovets@ukr.net

Стаття надійшла 15.11.2020 р.